

Raziskovalni projekt v podaljšanem bivanju: prva svetovna vojna

Nina Žbona Kuštrin
Osnovna šola
Solkan

Povzetek: Zanimanje za zapuščino med prvo svetovno vojno, ki je bila v letih 1915–1917 na našem ozemlju in je pustila neizmerljiv pečat, še danes buri duhove, čeprav je od njenega začetka minilo že 100 let. Na ozemlju ob Soči so se vršili hudi krvavi boji. Med sečnjo drv ali sprehodih po gozdovih se še vedno vrstijo nova odkritja granat in nabojev, ki spominjajo na te hude čase. V spomin in opomin na vojni čas smo se v začetku šolskega leta 2014/2015 z učenci od 3. do 5. razreda domenili, da bomo izvedli raziskovalni projekt, ki bo obsegal zbiranje spominov oživljanja podob prve svetovne vojne s pomočjo starih predmetov iz obdobja vojne, obisk starejšega domačina in kustosa iz Goriškega muzeja, iskanje pripovedi po spominu starejših krajanov, zbiranje starih fotografij, branje tovrstnih knjig, ogled filma, risanje vtisov po ogledu ter izdelovanje plakata. Pri učencih je raziskovanje vzbudilo radovednost, zanimanje do takratnih dogodkov in sočutnost do ljudi, ki so se borili za boljši jutri. **Ključne besede:** prva svetovna vojna, raziskovalni projekt, ustvarjalni prosti čas, muzej, boj. **Research Project in**

After-School Care: World War I. Abstract: Interest in the legacy of World War I, which was fought between 1915 and 1917 on our lands and has left an immeasurable mark, still creates agitation today, even though 100 years have passed since its onset. Heavy, bloody battles were fought in the territory along the Soča River. While chopping wood or walking through the forest people still discover grenades and cartridges, which remind them of these difficult times. In memory and warning of the wartime, we agreed with the pupils of grades 3 to 5 in the beginning of the 2014/2015 school year that we would carry out a research project, which would comprise the collecting of memories, reviving the images of World War I with the help of old objects from the war, a visit to an older local and curator from the Goriški muzej museum, searching for tales spoken from memory by the older townspeople, collecting old photographs, reading books on the topic, watching a film, drawing impressions after watching the film, and making a poster. This research piqued curiosity in the pupils, an interest in the events of that time and compassion towards the people who fought for a better tomorrow. **Key words:** World War I, research project, creative leisure time, museum, battle.

Prva svetovna vojna

Najdejavnejši usmerjevalci raznovrstnih sprememb so bile vojne in prva svetovna vojna je to potrdila. Pretresla je najprej Evropo, potem pa tudi druge celine sveta. V ljudeh je krepila narodno zavest. Vojaki so branili svoje vrednote, družino in domovino. V zraku je bilo čutiti veliko strahu, bolečine, razočaranja, žalosti, pa tudi poguma. Vse to ni bilo zaman, saj se je 11. novembra

1918 po svetu razleglo veselje, radost in sreča ob zmagi nad sovražnikom.

Pristop k projektu

Pri ustvarjalnem preživljanju prostega časa v podaljšanem bivanju se učenci poleg sprostitve in počitka po napornem šolskem delu, tudi ukvarjajo z različnimi vsebinami po lastni izbiri. V ta namen smo celo šolsko leto namenili raziskovalnemu

projektu ob stoletnici prve svetovne vojne in dali velik poudarek na različnih dejavnostih, ki so nam osvetlile podobe tega časa. Aktivnosti so potekale v okviru vsebin spoznavanja okolja in družbe. Pri tem so učenci razvijali ustvarjalnost in pridobivali nova znanja. Projekt je bil zasnovan na njihovi aktivnosti. Po aktivnem raziskovanju so se soočili z rezultati svojega dela in izdelke predstavili vrstnikom, učiteljem in staršem, da bi dobili vpogled v dogajanje v čas te svetovne morije.

Pri izvedbi projekta smo si zastavili naslednje cilje, ki smo jim tudi sledili:

- spoznajo pomen dediščine,
- spoznajo in vrednotijo spremembe v svojem kraju na podlagi različnih virov,
- spoznajo preteklost domačega kraja/domače pokrajine skozi življenje ljudi in jo primerjajo z današnjim življenjem,
- spoznajo naravno in kulturno dediščino domačega kraja/domače pokrajine in razumejo, zakaj moramo skrbeti zanjo,
- spoznajo nekatera temeljna obdobja in dogajanja iz slovenske preteklosti,
- razlikujejo med zgodovinskimi dejstvi in interpretacijo zgodovine,
- pojasnijo vzroke in posledice gospodarskih in drugih sprememb skozi preteklost,
- spoznajo dejavnosti pokrajinskega muzeja.

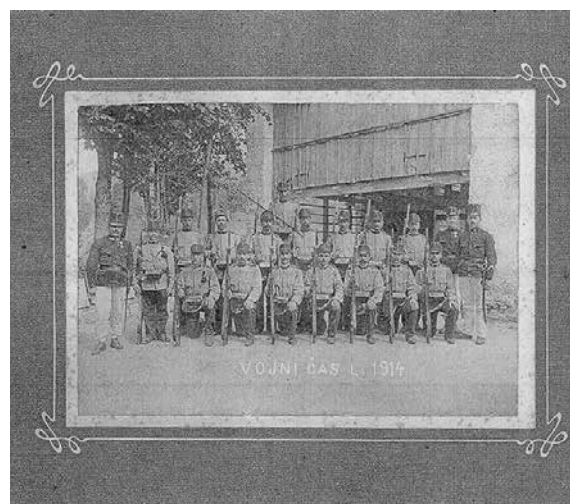
Potek dejavnosti

Glede ozaveščanja spomina na prvo svetovno vojno in privzganje zavesti mladim rodovom, da se je vredno bojevati za svojo zemljo in boljši jutri, smo v raziskovalni projekt zajeli več dejavnosti. Delo je potekalo med ustvarjalnim preživljanjem prostega časa od oktobra do maja.

Projekt smo začeli s pogovorom o prvi svetovni vojni in ugotovili, da nekateri učenci o vojni vedo zelo malo. Že naslednji dan pa so mi povedali, da so se doma pogovarjali o vojni, da so jim starši in predvsem stari starši povedali nekaj pomembnih informacij o tem in tema jih je pritegnila, zato smo naše vedenje o vojni poglobili še z branjem knjig in brskanjem po spletu, kjer smo našli veliko informacij, slikovnega gradiva in kratkih filmov. Učenci so večkrat posegli po knjigah *Prva svetovna vojna, Ob vznožju branikov: Solkan in Solkanci med prvo svetovno vojno, Veliki ilustrirani vodnik*

o 1. svetovni vojni in še mnogo drugih, jih listali, brali in se pogovarjali o vsebini.

Spodbudila sem jih tudi k zbiranju starih fotografij, razglednic, pripovedi starejših občanov in predmetov iz tega časa. V šolo so prinašali fotokopirane razglednice in fotografije. Na vprašanje, zakaj niso prinesli originala, so odgovorili, da imajo predmeti veliko vrednost in lastniki ne želijo, da se originali poškodujejo. Vse fotografije smo prilepili na pano, posvečenemu spominom iz prve svetovne vojne, ki si ga je lahko vsak ogledal. Ob pogovorih s starejšimi občani so učenci spoznali, da je bilo življenje ljudi različno od današnjega. Izvedeli so, da je v prvi svetovni vojni na tem območju potekala soška fronta. Uničila je velik del Primorske, zaradi bližine fronte pa se je moralo izseliti veliko prebivalcev. Starejši in predvsem otroci so bili žrtve pomanjkanja in lakote. Njihovo zdravstveno stanje se je izredno poslabšalo. Otroci so bili bolj prepuščeni sami sebi. Pouk je bil okrnjen zaradi pomanjkanja učiteljev.

Slika 1: Fotografija vojnih časov iz leta 1914

Učenci so v šolo prinesli nekaj zanimivih zapisov in anekdot te nesmiselne vojne in jih prebrali sošolcem. Vprašala sem jih, kako so se počutili, ko so jim starejši ljudje pripovedovali zgodbe in kako so se po njihovem mnenju počutili oni med obujanjem spominov na te grozote, ki jim jih je zadala vojna. Povedali so mi, da so bili pogovori zelo čustveni in pripovedovalci so bili globoko zatopljeni v pripovedovanje. Od ganjenosti si je marsikateri obrisal solzo, saj so se v njihovih zgodbah ljudje borili za obstoj. Učenci so zgodbe z zanimanjem

poslušali, bili so nemirni, ko so hiteli zapisovati njihove spomine.

Naslednjo pripoved je učenka 4. razreda zapisala po pripovedovanju soseda Matije Šušmelja.

Prva svetovna vojna v mojem kraju

Vsaka vojna prinese s seboj žalost, bolečino in smrt. Že tako veliko revščino je prva svetovna vojna v Ravnici še poglobila. Vaščani so se bili prisiljeni izseliti iz svojih domov. Odšli so v begunstvo v Krnico, Lokve, Zbilje in celo na Dolenjsko, v naše kraje pa so se naselili avstro-ogrski vojaki. Frontna črta je potekala po vrhu hriba Škabrijel, tik pred vasjo. Iz Ajševice, preko Pri Peči in Ravnice do Mosta je bila speljana žičnica, ki je bila namenjena oskrbi vojakov na fronti. Poseben problem je Avstrijcem predstavljala voda, zato so, še tako majhne vodne vire, spoštljivo uredili in obzidali. Glede na vse okoliščine so bili zelo dobro organizirani. Imeli so svoje obvezališče za ranjence na terenu in kar dve pokopališči. V okolici vasi je še zdaj vse polno kavern in ostankov platojev za barake. Vidni so tudi topovski položaji na severovzhodu vasi, ki so bili razporejeni v dolžini 500 metrov. Najbrž so bili Avstrijci dobri in hrabri borci, saj Italijani, kljub številnim poskusom, Ravnice niso nikoli dosegli.

Granate so neusmiljeno padale na vas. Ko so se prebivalci vrnili na svoje domove, kmalu po preboju fronte leta 1917, sta bili vseljivi le dve hiši. To sta bili Kuljadova in Pavlinova hiša. Ostali so si uredili začasne domove iz desk in pločevine ter ostalega vojnega materiala.

Na tem območju je ostalo veliko orožja in neeksplodiranih granat, ki so terjale žrtve še dolgo po koncu vojne. Za posledicami neeksplodiranih bojnih sredstev je umrlo veliko civilistov, predvsem mladih fantov. Po koncu vojne so se ljudje preživljali s prodajo železa in barvnih kovin, ki so jih za seboj pustili vojaki. In prav pri tem početju je bilo največ nesreč. Velikokrat so bile žrtve tudi otroci. Še danes kroži zgodba o tragediji, ki se je zgodila leta 1917, ko je v nejasnih okoliščinah življenje izgubilo pet članov družine, najmlajši je bil star komaj eno leto.

V koledarju Goriška matica, iz leta 1921, so objavljeni statistični podatki o žrtvah prve svetovne vojne. Za moj kraj, Ravnico, pravijo tako:

<i>Število vseh prebivalcev kraja v času prve svetovne vojne</i>	<i>780</i>
<i>Število vpoklicanih fantov in mož v vojsko</i>	<i>168</i>
<i>Padli vojaki iz Ravnice</i>	<i>34</i>
<i>Padli civilisti</i>	<i>16</i>
<i>Umrli v begunstvu za posledicami pomanjkanja in bolezni</i>	<i>15</i>
Skupaj vseh žrtev	65

Učenec petega razreda je iz pogovora s sosedo Jožico Černe povzel dve zgodbi iz časa vojne.

»Moj oče, rojen 1899, je bil v zadnji generaciji, ki je bila takrat vpoklicana v vojsko. Ko je bil vpoklican, je z vlakom potoval v Ljubljano in na železniški postaji je videl pisatelja Ivana Tavčarja v vojaški opravi. Bil je v vojski na Krasu, a so ga ranili in so ga zato odpustili, zato je prišel domov.«

»Moja mama, rojena leta 1903, je s svojo družino, ki je štela osem otrok, leta 1916 odšla v begunstvo v Šentvid pri Stični, na veliko kmetijo. Na kmetiji so pomagali pri delu in mamo so imeli tako radi, da so jo hoteli obdržati za svojo, a ona je hotela domov. Dolenci so imeli zelo radi Primorce. Tam so bili do leta 1918, ko je bilo konec vojne. Vrnili so se z vlakom, a ob vrnitvi je bil njihov dom porušen.«

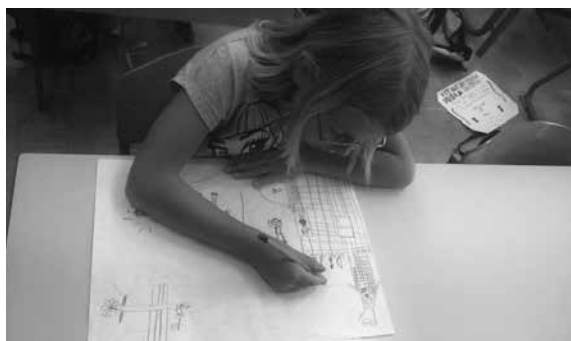
Pričevanja posameznikov so zelo pomembna za zapisovanje in ovrednotenje dogodkov prve svetovne vojne. Tega so se zavedali tudi učenci, saj so pridno zbirali spomine, ki so bili dolga leta potisnjeni ob rob pozabe. Intervjuji so jim razkrili spoznavanje preteklih dogodkov lastnega naroda in zavedanje o pripadnosti naši domovini. Pomoč starih staršev in posameznikov, ki jih ta tematika zanima, je bila zelo dragocena.

Ob konkretnih dejavnostih, kot je bilo zbiranje različnih dokumentov, fotografij, razglednic, spominov, predmetov itd. vezanih na obdobje prve svetovne vojne, so učenci odkrivali nova spoznanja o vojni. S pomočjo fotografij in filmov se jim je še bolj približal čas vojne. Ogledali smo si dva kratka filma. Krvave solze reke Soče so nam prikazale dogajanje med vojno na našem območju, na obeh bregovih reke Soče. World war film je predvajal dogodke in posledice uničenja po celem svetu. Velikokrat so se čustveno odzvali na situacije, ki so jih videli v kratkih filmih. Pri odkrivanju dejstev so bili učenci kritični. Še veliko časa po ogledu so se

pogovarjali o vojni in o grozotah, ki so se dogajale ljudem v kraju. Po ogledu filma *Krvave solze reke Soče* so po spominu risali dogodke, ki so jim ostali globoko v spominu.

V goste smo povabili kustosa iz Goriškega muzeja, ki nam je prišel predstaviti življenje ljudi med prvo svetovno vojno in pokazati predmete, ki so jih med vojno uporabljali vojaki, hkrati pa nam je obrazložil vzroke in posledice, ki jih je vojna pustila na ljudeh.

Slika 2: Risanje odlomka iz filma

Slika 3: Obisk kustosa iz Goriškega muzeja

Slika 4: Predmeti iz prve svetovne vojne

Učenci so si ogledali tudi fotografije spomenikov, postavljenih v spomin na padle slovenske vojaške, ki so se na okopih v avstro-ogrskih vojaških uniformah borili za domovino ter lepše in boljše življenje. Krvni davek je terjal okoli 35.000 ljudi. S padlimi slovenskimi vojaki je povezan tudi običaj množičnega obiskovanja pokopališč na dan mrtvih, ki je nastal v času prve svetovne vojne.

Zaključek

Kljub grozotam vojne je moralo življenje teči naprej. Zaradi odsotnosti moških v družini so ženske prevzele njihove vloge in kljub trpljenju in pomanjkanju pripomogle, da je družina preživela. Vojaško dogajanje je tako v vseh pustilo neizbrisljive posledice, ki smo jim priča še danes. Menimo, da smo z zapisi ohranili spomine, ki so se obudili v ljudeh ter z zbiranjem starih predmetov in nazornih fotografij, ki so prikazovale tematsko bogat in pomemben del fotografske vojne zapuščine pripomogli, da ta nesmiselna vojna ne bo šla nikoli v pozabo. ■

Viri in literatura

1. http://www.100letprve.si/i_svetovna_vojna/ (dostopno 9. 5. 2015)
2. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Podaljsano_bivanje.pdf (dostopno 9. 5. 2015)
3. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf (dostopno 9. 5. 2015)
4. <http://egradiva.gis.si/web/9.-razred-zgodovina/bojisca> (dostopno 9. 5. 2015)
5. <https://www.youtube.com/watch?v=G8Dsu00ZoCY> (dostopno 9. 5. 2015)
6. <https://www.youtube.com/watch?v=2rLHXQ5DaJ0> (dostopno 9. 5. 2015)
7. Piekalkiewicz, J. (1996). *Prva svetovna vojna*. Ljubljana: DZS.
8. Sedmak, D. (2003). *Ob vznožju branikov: Solkan in Solkanci med prvo svetovno vojno*. Celovec: Mohorjeva.
9. Grant, R. G. (2014). *1. svetovna vojna: veliki ilustrirani vodnik*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
10. *Soška fronta 1915–1917: kultura spominjanja* [Videoposnetek] (2010). Ljubljana: Založba ZRC. ZRC SAZU.
11. *Krvave solze reke Soče* [Videoposnetek]. (2007). Dornberk: ViTel.
12. *World war I* [Videoposnetek]. (2003). Kranj: Mediafilm.
13. Ustni viri pripovedovalcev Jožice Černe in Matije Šušmelja.